

اقدام پژوهی یا پژوهش در عمل

استاد: خانم دکتر صلاحی

ارائه دهنده: مائده شایق

مقدمه

مفهوم پژوهش در عمل بیش از هر چیز وابسته به دو فعالیت اساسی پژوهش و عمل است. اقدام پژوهی کوششی است که بین پژوهش به عنوان وسیله ای برای آگاهی و دانستن و عمل رابطه برقرار می کند. اقدام پژوهی با انواع نام ها شهرت دارد. پژوهش مشارکتی - بررسی گروهی - پژوهش رهایی بخش - یادگیری همراه با عمل و پژوهش در موقعیت از عناوین متعددی است که برای معرفی فعالیت اقدام پژوهی استفاده می شوند. اما همه آنها مضمون مشترکی را در برمی گیرند

تعاریف

در بیان ساده، اقدام پژوهی یادگیری از طریق عمل کردن است. گروهی افراد مسئله ای را شناسایی می کنند، کوششی را برای حل آن سازمان می دهند، پگونگی موفقیت خود را در مسیر حل مسئله ارزیابی می کنند و اگر این کوشش ها نتیجه رضایت بخشی را به دنبال نداشته باشد، کوشش های دوباره ای طرح ریزی می شود. (برین، ۱۹۸۸)

پژوهش در عمل قالبی برای معرفی مجموعه ای از روش های تحقیق است که عمل (یا تغییر) و پژوهش (یا دانستن) را به صورت توأمان مورد توجه قرار می دهد. (دیگ، ۱۹۹۹)

در مسیر اقدام پژوهی فرد به صورت متناوب بین عمل و تفکر
انتقادی (یا پژوهش) حرکت می کند که پیامد آن به بهبود درک
و در نتیجه بهبود عمل است. با این توصیف اقدام پژوهی
فرایندی تکامل جو است که منجر به افزایش دانایی در مورد
مسائل و پدیده های موجود می شود و در جهت همگرایی تجربه
های فرد در عمل گام بر می دارد.

اقدام پژوهی به این معناست که فرد با ذهنیت پژوهشگرانه و با
برفورداری از هنجار آزمایشگری، با موقعیت های عینی که با آنها
سروکار دارد، به عنوان یک مسئله و موضوع تحقیق برفورد کرده،
این باور را در خود ایجاد نماید که می تواند برای حل مشکل و یا
ارتقاء بفشیدن به کیفیت کار خود راه حلی پیدا کند.

اهمیت و ضرورت پژوهش در عمل

۱. مناسب ترین راه برای حل مسئله است.

۲. نوعی آموزش حین خدمت است.

۳. نوع آوری و دانش افزایی.

۴. اصلاح وضع نامطلوب.

۵. دوری از نفبه گرایی.

۶. رشد و بالندگی عمومی.

۷. پاسخ گویی علمی.

۸. نزدیکی نظر و عمل.

مراحل اقدام پژوهی به طور خلاصه

- ۱- مشخص کردن موضوع و عنوان پژوهش
- ۲- توصیف وضعیت موجود و تشفیص مسئله
- ۳- گردآوری اطلاعات (شواهد) نوع اول
- ۴- تجزیه تحلیل و تفسیر داده ها
- ۵- انتخاب راه جدید به صورت موقت
- ۶- اجرای طرح جدید و نظارت بر آن
- ۷- گردآوری اطلاعات و شواهد نوع دوم
- ۸- ارزشیابی تاثیر اقدام جدید و تعیین اعتبار آن
- ۹- تجدید نظر و دادن گزارش نهایی و اطلاع رسانی

تعیین عنوان پژوهش

در اقدام پژوهشی ، پژوهشگر به طور اتفاقی با مشکل برخورد میکند ، مساله ای که یک اقدام پژوهی با آن برخورد می کند مربوط به حوزه ی کاری اوست و آن ها پس از برخورد با مساله به آن می پردازند .

با این حال موضوع دارای ویژگی های زیر است

- ۱- مورد علاقه باشد
- ۲- پژوهش پذیر باشد
- ۳- دارای اهمیت باشد
- ۴- در توان پژوهشگر باشد
- ۵- منابع اطلاعاتی کافی در اختیار باشد

ویژگی های عنوان یک اقدام پژوهی

- ۱- عنوان باید متضمن مساله اصلی پژوهش باشد .
- ۲- عنوان باید بدون ابهام باشد .
- ۳- عنوان باید از چارچوب محیط کاری محقق سرچشمه بگیرد .
- ۴- عنوان باید تغییر وضع نامطلوب را در جهت بهبودی و ارتقاء نشان دهد .
- ۴- عنوان باید با مساله هم پوشی داشته باشد .

بیان مساله :

منظور از بیان مساله این است که مشکل به فوبی شناسایی شود و ابعاد و جنبه های آن از زوایای بیشتری مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد . توصیف وضع موجود و پرداختن به اهمیت و ضرورت عنوان مجزی از بیان مساله است که در واقع ساختار اصلی و استفوان بندی فرآیند یک فعالیت است

الف) توصیف وضع موجود

ب) اجرای راه حل و نتیجه

ج) توصیف وضع مطلوب

توصیف وضع موجود

بخش اصلی بیان مساله را توصیف وضع موجود تشکیل می دهد . در توصیف وضع نامطلوب کمبودها، ضعف ها، نارسایی ها، کاستی ها ، عیب ها و نقص ها و مفروضات عواملی که لازم است تغییر یابد از زوایا وابعاد گوناگون مورد بحث و بررسی قرار داده می شود . « اقدام پژوه کسی است که برای تغییر وضعیت موجود وضعیتی که در بیان مساله شرح داده شده است در جهت بهبود تلاش می کند . این وضعیت ممکن است در مقایسه با شرایط هم سطح و مشابه کار اقدام پژوه ، وضع نامطلوبی باشد .

اهمیت و ضرورت تحقیق :

قسمتی از بیان مساله به اهمیت و ضرورت تحقیق مربوط می شود و در واقع زیانها و عواقب ناگواری که مشکل بر جای می گذارد در توضیح اهمیت و ضرورت تحقیق آورده می شود ارزش و ثمر بخش بودن کار محقق و حیاتی و مهم بودن در تشریح ضرورت تحقیق منعکس می شود و محقق با پردازش ماهرانه ضرورت و اهمیت تحقیق می تواند مس همکاری و تشریک مساعی دیگران برای پیشبرد مقاصد خود و رفع مشکل جلب نماید .

گردآوری اطلاعات (شواهد ۱)

در شواهد ۱، اطلاعات و معلوماتی را که برای تبیین مساله حاصل شده است، به کمک اسناد و مدارک (ارقام، اعداد، جداول، نمودار،) ملموس تر، گویا تر، عینی تر، تجربی تر و سنجش پذیر تر می شود.

ویژگی های شواهد ۱

- ۱- عینی و یا بر مبنای اعداد و ارقام قابل مقایسه باشد .
- ۲- مبتنی بر قضاوت محقق نباشد .
- ۳- برای اثبات وضع موجود گزارش ضعف کاری یک هفته ملاک نیست
- ۴- فقط مساله را باید به اثبات برسانند نه جوانب آن را

گرد آوری اطلاعات و روش های آن :

« گرد آوری اطلاعات مرحله ای از اقدام پژوهی است که در آن محقق ، به منظور پیدا کردن یک یا چند راه حل ، برای بهبود وضع موجود و تبدیل آن به وضع مطلوب کوشش کند . »

محقق در گردش آوری اطلاعات باید به نکات زیر توجه کند

- ۱- گردش آوری اطلاعات به منظور دستیابی به راه حل های مناسب انجام می پذیرد .
- ۲- علل و عواملی که موجب مساله شده است باید شناسایی شود .
- ۳- برای گردش آوری اطلاعات از چهار روش مصاحبه ، مشاهده و اسناد و مدارک می توان استفاده کرد (منابع گردش آوری اطلاعات عبارتند از : • خود یا افراد مورد مطالعه • نزدیکان فرد یا افراد مورد مطالعه • افراد متخصص در موضوع مورد نظر • کتاب ها ، نشریه ها ، مجله ها و روزنامه ها • طرح های پژوهشی • اموری که با مساله در ارتباط هستند • رایانه و ..)
- ۴- محقق در هنگام گردش آوری اطلاعات ، لازم است تمامی فعالیت های خود را با زمان بندی یادداشت کند . ویژگیهای دقیق منابع را ثبت کند و هیچ عملی یا نکته ای را که با مساله ارتباط دارد ، کوچک تلقی نکند .
- ۵- کارهای دیگران را که در پیرامون یا مرتبط با این کار انجام داده اند هتماً محقق مطالعه کند .

ارایه راه حل

پژوهشگر با استفاده از اطلاعات به دست آمده و تجزیه و تحلیل آن ها ابعاد و جوانب مشکل را به طور دقیق و شفاف شناسایی می کند . البته تشفیص مشکل و به دست آوردن آگاهی بیشتر در مورد علل و عوامل آن ، حاصل مطالعه وضعیت موجود ، از طریق تکیه بر اطلاعات جمع آوری شده می باشد . و هدف پژوهشگر نیز در این مرحله پیدا کردن تغییر وضعیت موجود است . در ضمن تشفیص راه حل مناسب ، بهتر است به روش تصمیمات مشارکتی صورت بگیرد . زیرا نظر جمعی نسبت به نظر فردی از ارزش و وجاهت علمی و عملی بیشتری برخوردار است . بدون مشورت و نظر خواهی از دیگران ابداع راه حل مناسب به آسانی میسر نخواهد شد .

انتخاب راه حل

مرحله انتخاب راه حل به تفکر بیشتری نیاز دارد. پژوهشگر در انتخاب راه باید از نظرات سازنده افراد با تجربه بهره بجوید. و با استفاده از اطلاعاتی که در اختیار دارد، در وهله اول لازم است چند راه را در نظر بگیرد و آنها را ارزیابی کند و نیز باید معایب، محاسن و اثر بخشی این راه حل ها را به استناد شاخص ها و معیارهایی که در اختیار دارد با هم مقایسه کند و اگر تشفیص داد یکی از آن راه ها برای بهبود بخشی وضع موجود از همه کارسازتر است، باید آن را به طور مستند دقیق و مستدل تشریح کند. و علت حذف راه حل های دیگر را نیز باید بیان کند.

اعتبار بخشی راه حل

« تأیید صاحب نظران ، نخبگان ، متخصصین و افراد هم فحن از مهم ترین و ارزشمندترین عامل اعتبار بخشی راه حل محسوب می شود . و نیز پژوهشگران ، همکاران ، خردستان ، مراجعان ، جامعه علمی و عموم مردم از نظر عوامل صالح ارزیابی کننده راه حل هستند که پژوهشگر باید آنها را مورد لحاظ نماید . »

اجرای راه حل

در اجرای راه حل هر چه قدر برنامه ریزی و پیش بینی دقیق باشد ، باز هم نمی توان حوادث و رویدادهای غیر مترقبه را برآورد کرد . فقط در مرحله اجرا و حرکت است که کارها به زلالت می رسد و برای حوادث و مشکلات پیش بینی نشده راهکارهای مناسب به دست می آید . لذا لازم است پژوهنده برای اجرای طرح خود از روابط انسانی قوی برخوردار گردد تا بتواند از مدیریت فردی و جمعی دیگران بهره مند شود

شیوه شناسایی راه حل در اقدام پژوهی

- ۱- به راه حل هایی باید اندیشید که امکان عملی بودن آنها مقدور باشد .
- ۲- تجزیه و تحلیل اطلاعات گردآوری شده و نتایج به دست آمده از مراحل مختلف تحقیق ، اساس شناسایی راه حل است .
- ۳- آزمون فرضیه ها به روش علمی و آماری
- ۴- نظر خواهی از همکاران و افراد مجرب که به منبع مشکل نزدیک تر هستند .
- ۵- پرهیز از شتاب زدگی
- ۶- راه حل در دل خود مشکل نهفته است . لذا با تبیین دقیق وضع موجود ، راه حل مناسب به تدریج مکشوف می شود .
- ۷- توجه به اقدامات و ابداعات پژوهشگران دیگر
- ۸- مقایسه راه حل های ارائه شده به منظور انتخاب راه حل مناسب .

نتیجه گیری

« نتیجه گیری مرحله ای از اقدام پژوهی است که تغییرات مثبت و ابعاد مختلف وضع موجود را تشریح می کند. در این مرحله محقق ثمره زحمات خود و همکارانش را ارائه می دهد. تاثیر اجرای راه حل و تغییرات حاصل از آن در جریان نتیجه گیری تبیین می شود و این نشان دهنده این است که مشکل شناسایی شده تا چه میزان رفع گردیده است. نتیجه گیری در واقع مبنای پیشنهادات و سر آغاز تحقیقات دیگر بشمار می آید

گردآوری اطلاعات (شواهد ۲)

پژوهشگر برای این که ثابت کند نتیجه تحقیق ، تغییرات مثبتی را در پی داشته و در رفع مشکل موثر واقع شده ، نیاز به ارائه شواهد و توضیحات دقیق دارد . این شواهد باید مبتنی بر اعداد و ارقام و مدارک قابل سنجش باشد . شواهد ۲ باید مورد تأیید افراد نخبه و متخصص قرار بگیرد و با دلیل و مدرک همراه باشد . گزارش شواهد ۲ با فعل های زمان گذشته ی ساده باید نوشته شود .

وبه گونه ای تنظیم شود که اطلاعات آن قابل تطبیق با شواهد ۱ باشد به عبارت دیگر اطلاعاتی در شواهد ۲ ارائه می شود بهتر است با اطلاعاتی که در شواهد یک ارائه می شود سنخیت داشته باشد .

پیشنهاها

پژوهشگر در این مرحله مشخص می کند که چه کسانی می توانند از نتایج تحقیق او استفاده کنند . جنبه های کاربردی تحقیق و این که نتایج در کجا و در چه مواردی باید به کار گرفته شود ، با دادن پیشنهادها معین می شود . در این مرحله لزوم استمرار کار تحقیق و علت ارزشمند بودن نتایج آن چه در جریان تحقیق پیش آمده و کارهایی که دیگران در جهت تکمیل کار تحقیق باید انجام دهند آشکار می شود . در مرحله پیشنهادی پژوهشگر نکات قوت و ضعف کار خود را بیان می کند تا در آینده افراد دیگر و یا خود او بتواند آن را دنبال کنند .

پیشنهادهات باید به اهداف تحقیق و موضوع تحقیق مربوط باشد . به طور کلی در این مرحله محقق مدعی است که گوشه ای از حقیقت را کشف کرده و بر دانش انسان افزوده است .